

סדנאות בנושא הטרדה מינית לחינוך הדתי

רציונאל

התנהגות מינית פוגעת, פוגעים מינית וגם נפגעים ניתן למצוא בכל ציבור ובכל גיל. "ונשמרתם מאד לנפשותיכם" – מחייב אותנו, ללמד את תלמידינו אודות תופעת הפגיעה וכיצד להישמר ממנה.

"לא תעמוד על דם רעך" – מחייב אותנו, להפר את קשר השתיקה בין בני משפחה, בין חברים בכיתה ובקרב צוות המורים ולעסוק באומץ בנושא, על אף הקושי הרגשי והמנטאלי הכרוך בכך ולמרות החינוך לצניעות המאפיין את החברה הדתית. עלינו להעביר מסר ברור כי דיווח על פגיעה או הטרדה מינית מכל סוג אינו הלשנה אלא הצלת נפשות של ממש.

כחברה דתית אנו עמלים רבות על העברת מסרים תורניים וחינוך לערכים על פי תורת ישראל, אולם ילדים ובני נוער נחשפים למידע ולתכנים גם באמצעות האינטרנט, צפייה בסרטים ובפרסומות. מקורות מידע אלה משדרים מסרים כפולים, לא תמיד אמינים לא בהכרח מותאמים לשלב ההתפתחותי בו נמצא הילד ויוצרים בלבול, מבוכה ולעיתים אף חרדה.

במצב זה קיימת חשיבות רבה לקיום דיאלוג בין התלמידים ובין מבוגר משמעותי (רב, מחנך, יועץ, מורה והורים) שייתן לגיטימציה למבוכה, ויפתח דו שיח אודות הדילמות השונות לאור הערכים וההלכה היהודית.

האתגר העומד בפנינו, אנשי החינוך, יהיה אם כן להיות רלוונטיים עבור הילדים ולשדר פתיחות, רגישות וסובלנות כך שהתלמידים יראו בנו כתובת להיוועצות בדרך לעיצוב זהותם האישית.

החוק למניעת הטרדה מינית מטרתו לאסור הטרדה מינית כדי להגן על כבודו של האדם, על חירותו ועל פרטיותו וכדי לקדם שוויון בין המינים.

"איזהו מכובד המכבד את הבריות" [אבות ד]-הכבוד האישי הוא דבר משמעותי מאוד בחייו של האדם, כמו כן הכבוד ההדדי הוא התשתית למערכת היחסים בין הבריות לכן השיחה והדיון בנושא זה רלוונטית וחשובה מאד הן מצד המקורות היהודיים והן מצד החוק במדינת ישראל.

התנהגות של הטרדה מינית נוטה לעיתים קרובות "להתחפש" להתנהגות שונה: מחזרת, משחקית או קונדסית. הכוונה בסדנא זו לחדד את היכולת לזהות התנהגויות של הטרדה מינית, תוך בדיקת השלכה הנפשית והאמונית של התנהגות הנפגע

מטרות

- ❖ לדעת על קיומו של החוק להטרדה מינית ולהכיר התנהגויות הנחשבות להטרדה
- ❖ להכיר את המקורות היהודיים הדנים בכבודו של האדם
- ❖ לעורר דיון על תופעת הטרדה המינית בקרב החברה [בתנועות הנוער, בישיבות, באולפנות, בתיכונים, במפגשים חברתיים]
- ❖ לבדוק אפשרויות תגובה שונות להתנהגות של הטרדה מינית

מסרים

- ❖ "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם"- ללמד את התלמידים על אפשרות פגיעה וכיצד להישמר ממנה
- ❖ "לא תעמוד על דם רעך"- היהדות מטילה אחריות על האדם כלפי עצמו וכלפי הזולת [חבר, חברה, בן משפחה והחברה כולה] לפעול על מנת להציל נפש בישראל.
- ❖ "איזהו מכובד המכבד את הבריות"- סור מרע: הימנעות מפעולות או אמירות שפוגעות בכבודו של הזולת.
- ❖ עשה טוב: דאגה לצרכיו של הזולת, עידודו, והערכה כלפיו.

קווים מנחים למנחה

- בכיתות בהם ידוע לנו על תלמידים שהתמודדו בעבר או מתמודדים כעת עם אירוע של פגיעה יהיה על המנחה להכינם מראש לקראת הפעילות בכיתה.
- יתכן ובכיתה יושבים תלמידים שאיננו יודעים עליהם אך הם מתמודדים עם "הסוד הנורא" על כן חשוב לפתח משנה זהירות לגבי הנאמר בכיתה ולוודא כי המסרים המועברים תומכים בנפגעים ומגנים את המעשים של הפוגעים.
- פעילות מסוג זה יתכן ותציף מידע שהיה בתוך הקבוצה ועד כה הושתק. על המנחה להגיב בשלווה, בתבונה ולפעול רק בתום הפעילות בכיתה ולאחר היוועצות עם היועץ והמנהל.
- לפני כל דיון כיתתי מומלץ לקיים דיון מקדים עם יועץ / פסיכולוג על מנת להיות ערוך ומוכן לתרחישים אפשריים שיעלו בכיתה סביב הטיפול בנושא.
- פסק הלכה מחייב אותנו להעביר את דיוני המליאה בקבוצות נפרדות לבנים ולבנות.
- קיים קושי בכל חברה ובחברה הדתית בפרט לדבר על מיניות בין פוגעת בין תקינה. יתכן כי התגובה הראשונית של התלמידים תהיה של מבוכה, שקט ואפילו בלבול. יש לתת מקום ולהתייחס לקושי לדבר על הנושא ומנין הוא נובע. (החינוך לצניעות, שימוש בלשון נקייה, הנושא לא דובר עד כה במעמד כיתתי ולא הובא ע"י המורה...וכד'...).
- הנושא מעלה ביטויים שונים ואף קוטביים בהתייחסות, מחד גיסא הזדהות גלויה עם הנפגע ומאידך גיסא דחייתו {בשל הקושי והפחד להיות ולחוות את מקומו של הקורבן, של החלש וחסר האונים יתכן ויעלו תגובות כגון: היא הביאה את זה על עצמה...היא מזמינה את זה...}. או לחילופין דחיית הפוגע מול אמפתיה כלפיו (בשל ההעדפה לחוש את מקומו של

החזק יתכן ויעלו משפטים כגון: זה היה מתוך חיבה... לא בטוח שהתכוון לפגוע... חשוב לתת מקום לקטבים לצאת ולהיחשף ועל הפער לקיים דיון.

- אם התלמידים מצדדים (בגלוי) בהתייחסות חד ערכית, (כולם בעד הנפגע/ת או כולם "בעד" הפוגע), חשוב שהמנחה ירחיב את היריעה ואת ההסתכלות הרחבה ויעודד את הסמוי להיחשף אולם, חשוב שהמסר שהנפגע אינו אשם יאמר בצורה חד משמעית.

- חשוב שהמנחה יבחן עם התלמידים את המציאות בפועל מכל עמדת ההלכה (איסור נגיעה... משכב זכר...).

- על המנחה להיות ער ורגיש ללחץ קבוצתי ורצון לרצות, העולה תוך כדי הדיון ולשקף לקבוצה ("אם מישהו יעיז לומר ההיפך ממה שנאמר מה תחשבו עליו? מה תגידו לו? האם אפשר להתנגד לקבוצה...)

- יש להניח שהתלמידים יעלו אירועים מחווייתיהם ואולי אף יבקשו לציין שמות של חברים מעורבים...

יש להתייחס לאירוע בפני הכיתה אך להדגיש כי במליאה אין לציין שמות של חברים מעורבים.

- חשיפה של אירוע קונקרטי במהלך דיון, תהיה חייבת להיות מטופלת עפ"י חוזר מנכ"ל בתום הדיון, ולא תוך כדי (אין לברר פרטי אירוע של פגיעה במעמד כיתתי),

- אם תעלה ההתייחסות של תלמידים לאירועים שהתפרסמו בתקשורת ואזכורי שמות "מפורסמים", יש לאפשר דיבור באופן חופשי ולא להשתיקם בגלל איסור "לא תלך רכיל".

- בכתות של בנים: התנסות מינית בגיל ההתבגרות בין בנים אינה מלמדת על נטייתם המינית (הומוסקסואלית) חשוב להעביר מסר זה לבנים ולהפיג את התחושה כי אם חוו אפילו עוררות מול בן אחר אין זה אומר בהכרח כי הינם הומוסקסואלים.

פעילות א

מטרות

הכרות עם החוק למניעת הטרדה מינית
הכרות עם המקורות היהודיים הנוגעים בטרדה מינית [כבוד האדם]
הכרות עם נתונים שונים לגבי התופעה [מתוך המחקר, מקורות יהודיים]

משך זמן הפעילות: שעה וחצי

חומרים ועזרים דרושים: החוק, חוזר מנכ"ל, דפי מקורות, נתונים מהמחקר

מהלך הפעילות

אפשרות א:

1. המנחה יציע לתלמידי הכתה להשתתף במעין תרגיל:
אילו אתם הייתם חוקרים התנהגויות של הטרדה מינית מה הייתם ממליצים לחוקרים לבדוק? אילו התנהגויות של הטרדה מינית הייתם עלולים למצוא בקרב ילדים בני גילכם? המנחה יכתוב את האירועים וההתנהגויות על הלוח.
2. המנחה ישאל - האם היו לדעתכם הבדלים בין בנים לבנות? בין מגזרים שונים? [דתי חילוני ערבי]
3. הצגת הממצאים מהמחקר שנעשה בבתי ספר במגזרים שונים [מאת: ענת זעירא, רון אסטור, ורמי בנבנישתי]
4. הצגת החוק למניעת הטרדה מינית והסברו תוך הבאת דוגמאות רצוי מההתנהגויות שתיארו התלמידים או מאירועים אחרים.
5. לימוד הנושא מתוך דפי מקורות-כיצד תופסת ההלכה אירועים של הטרדה ופגיעה!?

אפשרות ב:

1. פתיחת הנושא מתוך דפי המקורות: כבוד האדם
2. מתוך לימוד המקורות לפתח דיון סביב אירועים שהתלמידים נתקלו בהם שפגעו בכבודם ובכבוד הזולת (האירועים יחוברו בבתי הספר).
3. הצגת החוק למניעת הטרדה מינית-והסברו תוך הבאת דוגמאות
4. הצגת המחקר

פעילות ב

מטרת הפעילות

התנהגות של הטרדה מינית נוטה לעיתים קרובות "להתחפש" להתנהגות שונה: מחזרת, משחקית או קונדסית.
הכוונה במפגש זה לחדד את יכולת האבחנה של התנהגויות של הטרדה מינית בסיטואציות מורכבות יותר, תוך בדיקת ההשלכה הנפשית של ההתנהגות על הנפגע.
התלמידים יעלו אפשרויות תגובה שונות למצב בו הם מוטרדים מינית.

משך זמן הפעילות: שעה וחצי

מהלך הפעילות

אפשרות א:

חומרים ועזרים דרושים: כרטיסיות אירועים וסיטואציות של הטרדה מינית.

שלב א'- המנחה יכין מראש כרטיסי אירוע על פי האירועים וההתנהגויות שהעלו התלמידים בשיעור הקודם. על כל כרטיס יוצג מקרה אחד שהוא בעל גוון של הטרדה או פגיעה מינית. ניתן, כמובן לחבר אירועים אחרים "אפורים" של הטרדה שיחדדו את המורכבות שבאבחנה בין משחק, חיזור ופגיעה. כמו כן ניתן למצוא רשימת אירועים לדיון בנספחים.

שלב ב' -בפורום כיתתי או בקבוצות- תלמיד יקריא בפני חבריו את האירוע שבכרטיס והקבוצה תקיים דיון באירועים ע"פ השאלות הבאות:

- האם מדובר בהתנהגות של הטרדה מינית?
- אם כן מה עשה אותה כזאת? ואם לא, מדוע?
- האם יש דמות שנפגעה? אם כן מה היא הרגישה?
- בחרו אחת מהדמויות באירוע. אילו אתם הדמות, מה הצעד הבא שלכם?

מסרים מרכזיים:

מצבים של הטרדה ופגיעה מעוררים רגשות שונים כגון:בלבול(מה שקרה היה ביטוי של חיבה או ביטוי של כוחניות?), אולי דמיינתי? האם יאמינו לי?), אשמה (מה עשיתי שזה מגיע לי?) ואפילו בושה. הטרדות פוגעות בתחושת הביטחון ועלולות להוביל לחוסר שקט, חוסר ריכוז ולעצב עמוק. אם אתם חשים חוסר נוחות או שאתם מוטרדים סימנו על רגשותיכם. ספרו למבוגר שאתם סומכים עליו. האחריות לפגיעה היא של הפוגע וחשוב שהוא יידע זאת ויפסיק. אין להתייחס למצבים של פגיעה כאל "גזירה משמים". אם אתם עדים לפגיעה של חבר היו אתם הקול שאומר "לא" ועצרו את המעשה. לספר על חבר שנפגע או לספר על חבר שפוגע זו הצלה ולא הלשנה.

לסיכום הדיון: כל קבוצה או הכיתה כולה תדון באירועים על פי הסעיפים הבאים:

- שאלות או אי הסכמות שיש לנו לגבי הטרדה מינית
- מה נודע, התחדש או התבהר לכם במפגש זה?
- מה תציעו לחבר/ה שהוטרד/ה?

אפשרות ב:

חומרים ועזרים דרושים: קטע מהסרט "מדורת השבט".

שלב א'- פתיחה בקטע מתוך הסרט "מדורת השבט" [הקטע שבו הקבוצה עולה לקרקע לראות היכן יהיה הישוב שיבנה. בינתיים תמי הולכת למבנה נטוש בצד ומצטרף אליה אחד מילדי השבט של סניף בני עקיבא, מתפתחת שיחה בעקבות הפגיעה שעברה.....[חשוב לתת קצת רקע על העלילה במיוחד לספר שתמי עברה פגיעה מינית במדורה. רמת הבאת הפרטים תלויה במורה ובקבוצה]

שלב ב'- יקיים דיון ע"פ השאלות הבאות:

- מה לדעתכם מרגישה כל אחת מהדמויות בקטע?
- איזו הרגשה התעוררה אצלכם במהלך הצפייה?
- האם מדובר בהתנהגות של הטרדה מינית?

- אם כן מה עשה אותה כזאת? ואם לא, מדוע?
- בחרו אחת מהדמויות בסצנה. אילו אתם הדמות, מה הצעד הבא שלכם?
- מה מקומם של הצופים? העדים? האם יכלו למנוע את הפגיעה?

- לסיכום הדיון: המנחה יעביר את המסרים המופיעים בהצעה הקודמת ויבררם הכיתה:
- שאלות או אי הסכמות שיש לנו לגבי הטרדה מינית
 - מה נודע, התחדש או התבהר לכם במפגש זה?
 - מה תציעו לחברה/ה שהוטרד/ה?

אפשרות ג:

חומרים ועזרים דרושים: מכתב פנייה של נערה/ה מאתר "חברים מקשיבים"

- המנחה יקריא את הפנייה ויעלה שאלות לדיון:
- האם מדובר לדעתכם במקרה של הטרדה מינית?
 - אילו רגשות, מחשבות, ושאלות עולות בכם לנוכח הפנייה?
 - אם חברה/ה שלכם היתה/ה מתמודדת עם בעיה כזו מה הייתם מציעים לה? המנחה יסכם את הדיון ויעביר את המסרים המופיעים באפשרות א'.

פעילות ג

מטרות:

1. בירור הנורמות וההבניות החברתיות הרווחות בציבור הדתי.
2. ניפוץ המיתוסים.
3. יצירת מפגש רגשי בין המשתתפים ובין הנושא

חומרים ועזרים דרושים: דף היגדים, מיתוסים (מצורף מטה)

מהלך הפעילות:

- (א) המנחה יחלק למשתתפים דף ועליו היגדים - כל היגד הוא בבחינת מיתוס המנחה לא יכתוב ולא יגלה שמדובר במיתוסים.
- (ב) המנחה יבקש מהמשתתפים לכתוב לצד כל היגד - מסכים או לא מסכים.
- (ג) המנחה יבהיר את מקומם של מיתוסים וכיצד הם משרתים אותנו. (מוסבר בהמשך)
- (ד) המנחה יעמת את המשתתפים עם ה"מציאות הכואבת" כפי שהיא עולה ממחקרים ומההתמודדות בשטח. וינפץ כל מיתוס בפני עצמו עפ"י המסרים המופיעים מטה.
- (ה) המנחה יברר עם המשתתפים את מה שעורר בהם הדיון, רגשות, מחשבות ושאלות.

המיתוסים :

1. בתוך משפחות דתיות – אין בכלל פגיעות מיניות.
2. בחינוך הדתי לא מרבים לדבר על פגיעות מיניות – כי אין כאלה אצלנו.
3. בת שמתלבשת בצניעות לא תיפגע.
4. דיווח על פגיעה שהתרחשה כלפי מישהו אחר (ולא כלפיי) נחשבת – לשון הרע ולכן רק לנפגע עצמו מותר לפנות לדווח ולהתייעץ.
5. בכל מה שקשור למגע , אם אומרים "לא" בחיך או בעדינות סימן שלא באמת מתכוונים לזה .
6. אם לומדים בבתי ספר נפרדים מוגנים מפני פגיעות מיניות.
7. רק בנות נפגעות. או הקורבן הוא תמיד בת .
8. רק בנים פוגעים. או הפוגע הוא תמיד בן
9. בת שלא שומרת נגיעה מזמינה ניצול והטרדה.
10. בנים ששומרים נגיעה לא יתכן שיהיו פוגעים.

מסרים ונקודות לדיון בקבוצה (וניפוץ האשליות):

- מיתוס = "סיפור מעשה היסטורי המעלה אדם או מפעל לדרגה על טבעית". (מילון ספיר). הצבת הציבור הדתי במקום בו אין פגיעות מיניות-איננו טבעי.
- אנו זקוקים למיתוסים בכוחם ליצור תחושות של סדר, הגנה, ביטחון ושליטה.
- פגיעות מיניות מתרחשות עוד מקדמת דנא בכל ציבור ובכל אוכלוסיה, גם אצלנו
- "כל מה שלא מדברים עליו יוצר עיוות או גורם למשבר" (בשם הרב מלמד) – לדבר על הנושא מאפשר טיפול וחשיפה של סודות רעים ואינו מעודד רעיונות רעים.
- פוגע מונע מתוך מצוקה רגשית. נפגע שרוי של שניהם במצוקה רגשית.
- דיווח על פגיעה משמעו הצלת נפשות של הפוגע ושל הנפגע- של שניהם. רק דיווח והפסקת הפגיעה תאפשר "תיקון" והתאוששות רגשית, של שניהם.
- גם בנים וגם בנות נפגעים מינית
- גם בנים וגם בנות פוגעים מינית..
- פגיעות מתרחשות גם בבתי חינוך חד מיניים.
- פגיעה מינית בבני נוער ובילדים אינה קשורה לרמת דתיות לא של הפוגע ולא של הנפגע . גם אדם שנראה דתי מאוד עלול לפגוע .
- האשמה והאחריות היא לעולם של הפוגע- גם אם הנפגעת לא שמרה על הלכות צניעות , ייחוד או שמירת נגיעה –לאף אחד אין זכות לגעת או לפגוע בה.

- מי שיודע ואינו מדווח – עובר על איסור "לא תעמוד על דם רעך".
- "לא" הוא לא, הוא לא, הוא לא! – גם אם נאמר בעדינות או עם חיוך.
- כקהילה כוחנו בערבות ההדדית, בעמידה באומץ מול העובדות, בתמיכה בחלש ובנזקק ובמחויבות ההלכתית לציווי "לא תעמוד על דם רעך".
- מצבים של הטרדה ופגיעה מעוררים רגשות שונים כגון: בלבול(מה שקרה היה ביטוי של חיבה או ביטוי של כוחניות?, אולי דמיינתי? האם יאמינו לי?), אשמה (מה עשיתי שזה מגיע לי?) ואפילו בושה.
- הטרדות פוגעות בתחושת הביטחון ועלולות להוביל לחוסר שקט, חוסר ריכוז ולעצב עמוק. אם אתם חשים חוסר נוחות או שאתם מוטרדים סימנו על רגשותיכם. ספרו למבוגר שאתם סומכים עליו.
- האחריות לפגיעה היא של הפוגע וחשוב שהוא יידע זאת ויפסיק. אין להתייחס למצבים של פגיעה כאל "גזירה משמים".
- אם אתם עדים לפגיעה של חבר היו אתם הקול שאומר "לא" ועצרו את המעשה.
- לספר על חבר שנפגע או לספר על חבר שפוגע זו הצלה ולא הלשנה.

המנחה יסכם ויברר עם הקבוצה:

- אילו שאלות או אי הסכמות יש לנו לגבי הטרדה מינית? מה שנוי במחלוקת?
- מה נודע, התחדש או התבהר לכם במפגש זה?
- מה תציעו לחבר/ה שהוטרד/ה?
- אל מי הייתם פונים במקרה של הטרדה?

לקובץ מצורף: [החוק למניעת הטרדה מינית](#)